

HIŠNA RECENZIJ

FATEMA MERNISSI: *ISLAM AND DEMOCRACY; FEAR OF THE MODERN WORLD*

Avtorica: Simona Zupanc, avgust 2021

V avgustu smo brali knjigo Fateme Mernissi. Knjigo si lahko izposodite v Humanitasovi Hiši svetov*.

Večkrat podcenjujoče in prezrto mnenje sodobnih arabskih intelektualcev in intelektualk, ki se ukvarjajo z analizo in kritiko svoje družbe, njenih vrednot in politike, bi lahko bila spodbuda za večjo pozornost in odkrivanje novih avtorjev in avtoric ter raziskovalcev in raziskovalk, ki nam lahko ponudijo zanimive in natančnejše uvide v družbe in njene procese.

Sociologinja Fatema Mernissi ima pomembno vlogo v maroški, kakor tudi arabski družbi v povezavi s preizpraševanjem zgoraj omenjenih vprašanj. Mernissi je številnim znana kot avtorica feminističnih besedil, ki na novo preizprašujejo položaj ženske v muslimanskih družbah tudi iz islamske perspektive. Njeno najbolj znano delo je zagotovo *Woman and Islam*, kjer problematizira določene zakone o ženski svobodi v muslimanskih družbah in jasno pokaže, da teh zakonov Koran ne opisuje, temveč, da so fragmenti restriktivnih ukrepov družbenega nadzora iz časov dinastije Umayyad. Poleg tega je znana po številnih drugih pomembnih delih, kot so to; *Beyond the Veil* (1975), *The Veil and the Male Elite* (1987), *The forgotten Queens of Islam* (1990), *Islam and Democracy* (1992).

V monografiji *Islam and Democracy: Fear of the Modern World*, Mernissi piše iz feministične perspektive o islamskih konceptih svobode ter njeno združljivostjo z demokracijo. Središče njene analize je položaj žensk v družbi, saj naj bi ravno ta predstavljal merilo o pravičnosti družbe. Avtoričin glavni argument je nujnost državljanov in državljanek islamsko-arabskih držav, da uvedejo demokratične procese in pripravljenost ljudi, da v tem procesu sodelujejo. Delo prav tako ponudi analizo, zakaj vlade in verske elite v islamsko-arabskih državah tako nasprotujejo demokratizaciji in kako se preprečevanje političnih reform lahko povezuje z elitami iz zahodnega sveta.

FOTO: Fatema Mernissi ob prejemu Erasmusove nagrade leta 2004 na Nizozemskem. Vir: [courtesy of the praemium erasmianum foundation, 2004.](#)

Mernissi piše, da je islam, ki so ga sprejemale islamsko-arabske države poudarjal red in poslušnost. V tej različici islama je potrebno spoštovati omejitve individualne svobode zaradi skupnih interesov in pozabiti na zgodovino in osamitev žensk. Tovrstna ideja rezultira v strah, vključno z manipulacijo strahov z lepljenjem starodavnih strahov na sodobne (str. 15). Druge veje islama so sicer spodbujale

uveljavljanje razuma, spoštovale javno mnenje in cenile sočutje, vendar vladajočim elitam niso bile priročne, saj so si te želele zaščititi svoj privilegiran položaj.

Ali lahko islam posebej demokratico in kje se začne prava demokracija? To je pomembno vprašanje katerega si retorično postavi tudi Mernissi v knjigi. Zanimivo je, da tako fundamentalistični kot sodobni reformistični muslimani z enakimi prepričanji trdijo, da lahko. Toda če je pogoj za demokracijo pomen miru, enotnosti in razumevanja znotraj večetničnih, verskih in kulturnih meja, kako lahko državi pripišemo vero in še vedno ostanemo demokratični? Demokracija mora vsebovati ustavna in pravna sredstva, da v primeru nesoglasij, lahko omogoči svobodne razprave. V teokratskih državah pa je prisoten strah pred takšnimi svobodnimi razpravami. Ta strah spretno preučuje tudi Mernissi v arabsko-islamskem svetu, ki se začne s strahom pred *imamom* (verski vodja muslimanov) in nadaljuje s strahom pred Drugim, Zahodom ter strahom pred razsvetljskimi pojmi, kot sta svobodna misel in individualizem. Mernissi v knjigi gradi zgodovinsko ozadje za nerazumevanje obeh, tako militantnih fundamentalistov kakor tudi liberalno-sekularnih nasprotovanj avtoritarnim vladam v sodobnem muslimanskem svetu.

Mernissi spretno usklajuje vse svoje argumente za svojo glavno trditev, ki pravi, da je: prepoznavanje demokracije kot zahodne bolezni in njeno prekrivanje v blatu tujine, strateška operacija, vredna milijone petrodolarjev. Raziskuje tudi strah pred Zahodom, ki je zaradi kolonialne preteklosti upravičen. Sklepa, da je ta zapuščina poraza dejansko ohromila konkurenčna humanistična gibanja, strah pred preteklostjo se je preoblikoval v strah pred sedanostjo in s tem razširil strah pred samim seboj.

Avtorica v knjigi s ponovnim preučevanjem sprejetih interpretacij islamskih konceptov uvaja prostorske in jezikovne razsežnosti muslimanskega strahu pred Drugim konceptom in družb, ki veljajo za »neislamske«. Prav tako pove, da arabski svet ni nikoli imel enakih možnosti za oblikovanje demokratičnih družb ravno zaradi kolonialne preteklosti. Rešitev za sodobne arabske in muslimanske družbe pripisuje predvsem kvalitetni izobrazbi v javnih šolah. Izobrazba bi po njenih besedah lahko zgradila temelje demokratične družbe, hkrati tudi problematizira porabo javnega denarja, ki se danes namesto v izobrazbo vlaga v vojsko in tako ustvarja ter ohranja vojaške države.

Mernissi ne zavrača muslimanov, ki se bojijo demokracije in svobode, nasprotno, želi prikazati, da so fundamentalisti v zapletenem položaju, ki izhaja iz potrebe po vključitvi. Zapiše še, da so se islamske družbe velikokrat znašle na razkolu med avtoritarnimi vladarji in razočaranimi državljani, in da obe strani uporabljata islam za spodkopavanje eden drugega.

Delo zaključi s pozivom k ozaveščenju in kritiki do muslimanske preteklosti, ki bi lahko pomagala k družbenemu napredku. »Islam ne zavrača ničesar; upravlja vse stvari. Njegova idealna shema je ravnovesje«. Pravi, da bo tako vse kar odkrijejo, povedo ali mislijo kot muslimani in muslimanke, vedno znotraj okvira svojih pravic, saj bo uporaba načel vere zagotovila ravnovesje v družbi. Kljub tem, da je knjiga nastala na začetku 90ih, še pred prelomnim 9/11, ki je pustil ogromne posledice v muslimanskih družbah, je Mernissi v knjigi predstavila prepričljive argumente o katerih je še vedno aktualno in pomembno razpravljati. Danes je naloga muslimanov da berejo več, in da se ne bojijo, ko vidijo, da se stvari, ki jih prezirajo o Drugem, tujem ali niti ne tako tujem, Zahodu, odsevajo v ogledalu prav vseh. Kot zapiše Mernissi, se ne bi smeli bati Zahoda, ampak lastnega uma. Ne kaj se bo zgodilo, če osvobodimo um, ampak kaj se bo zgodilo, če tega ne storimo.

*V Hiši svetov je na voljo zbirka raznolikih gradiv (strokovne publikacije, leposlovje, filmi, igre, knjige za otroke idr.), ki jo vsako leto nadgrajujemo, prav tako pa v okviru Hiše svetov organiziramo javne dogodke kot so filmski in pogovorni večeri, predstavitve knjig, pogovori z gosti in gostjami, delavnice, fotografske in likovne razstave, predstavitve projektov, pravljlični večeri... Tako pri izboru novih gradiv kot pri organizaciji dogodkov poskušamo slediti aktualnim družbenim tematikam in se jih lotevamo skladno s trendi globalnega učenja.